

**UTENOS KOLEGIJOS
VERSLO IR TECHNOLOGIJŲ FAKULTETO
TEISĖS KATEDROS
TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA**

TVIRTINU

Direktoriaus pavaduotoja

Aliona Sinicienė

2017-06-

**ADMINISTRACINĖS NUOBAUDOS IR JŲ TAIKYMAS PRAKTIKOJE
ĮSIGALIOJUS LIETUVOS RESPUBLIKOS ADMINISTRACINIŲ
NUSIŽENGIMŲ KODEKSUI**

BAIGIAMASIS DARBAS

Recenzentas

Lektorius

Viktoras Žemčiugovas

2017-05-

Darbo autorius

T13-I gr. studentas

Romas Šimkūnas

2017-05-

Darbo vadovas

Lektorius

Audrius Mačerauskas

2017-05-

UTENA 2017

TURINYS

SANTRAUKA.....	3
SUMMARY.....	4
ĮVADAS.....	5
1. ADMINISTRACINĖ ATSAKOMYBĖ	8
1.1. Administracinės atsakomybės samprata, požymiai ir pagrindiniai jos principai.....	8
1.2. Administracinės nuobaudų esmė ir jos taikymo tikslai bei pagrindai	10
2. ADMINISTRACINIŲ NUOBAUDŲ RŪŠYS IR JOS POVEIKIO PRIEMONĖS	15
2.1 Įspėjimas.....	16
2.2 Bauda.....	16
2.3 Viešieji darbai	17
2.4. Administracinio poveikio priemonės	19
3. ADMINISTRACINIŲ NUOBAUDŲ SKYRIMO PROCESINĖ TVARKA	23
4. ADMINISTRACINIŲ NUOBAUDŲ TAIKymo IR JŲ VYKDYMO PROBLEMOS	
 ĮSIGALIOJUS ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSUI	29
IŠVADOS.....	33
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	35

Romas Šimkūnas. Administracinės nuobaudos ir jų taikymas praktikoje įsigaliojus Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksui. Teisės studijų programos studento baigiamasis darbas. Vadovas lektorius Audrius Mačerauskas. Utenos kolegijos Verslo ir technologijų fakulteto Teisės katedra, Utena, 2017.

SANTRAUKA

Temos aktualumas. Administracinės teisės pažeidimas, už kurį skiriama administracinė nuobauda – tai socialinis reiškiny, kurio nepavyksta išvengti nei vienai valstybei.

Labai svarbu nustatyti ir teisingai suvokti administracines nuobaudas bei jų reikšmę kiekvienam valstybės piliečiui.

Baigiamojo **darbo objektas** yra administracinės nuobaudos, jų skyrimo tikslas, bei įgyvendinimo problemos.

Pagrindinis šio **darbo tikslas** – atskleisti administracinės nuobaudos sąvoką bei nuobaudų rūšis, išanalizuoti administracinių nuobaudų skyrimo tvarką bei iškilusias problemas.

Baigiamajame darbe nagrinėjama administracinių nuobaudų sąvoka, jų taikymo tikslai, bei pagrindai. Taip pat atskleista administracinių nuobaudų sistema Lietuvos Respublikoje, išskiriant pagrindines jų rūšis: įspėjimą, baudą, viešuosius darbus, taip pat kitas administracinio poveikio priemones. Apibūdinama kiekviena iš administracinių nuobaudų rūšių. Išskiriamos pagrindinės administracinių nuobaudų skyrimo taisyklės, bei trumpai apžvelgiamas administracinių nuobaudų skyrimo procesas, bei iš to kylantys klausimai.

Tyrimo charakteristika. Praktinėje šio darbo dalyje buvo išanalizuotos administracinės bylos, kurios leido įsigilinti į administracinių nuobaudų skyrimo terminus, jų taikymo ir išieškojimo problemas, bei leido ieškoti tam tikrų sprendimo būdų.

Atlikus darbą galima suformuluoti tokias **pagrindines išvadas**: administracinės nuobaudos tikslai, tai: nubausti asmenį, pataisyti, perauklėti ar įspėti asmenį, taip pat įspėti kitus asmenis, kad nedarytų administracinės teisės pažeidimų; administracinių nuobaudų skyrimas, tinkamas administracinių nuobaudų skyrimo taisyklių supratimas ypač svarbus administracinėje teisėje, nes tik tinkamai paskyrus administracinę nuobaudą galima teisingai nubausti administracinį teisės pažeidimą padariusį asmenį.

Romas Šimkūnas. Administrative penalties and their application in practice of the entry into force of the Republic of Lithuania Code of administrative offenses. Legal Studies Program student thesis. Supervisor lector Audrius Mačerauskas, Utena College, Faculty of Business and Technologies, Utena, 2017.

SUMMARY

Relevance of the topic. Administrative offense for which an administrative penalty - it is a social phenomenon that can not be avoided than one state.

It is important to identify and correct understanding of the administrative sanctions and their implications for every state citizen.

The main objective of this work – to reveal the essence of administrative penalties, to determine their purpose and define each of the types of administrative penalties.

Final thesis – an administrative penalty, the award is that the meaning in law, and the resulting problems.

Thesis examines the concept of administrative penalties, the application of targets and bases. It also revealed a system of administrative penalties, the Republic of Lithuania, the main distinction between the type: warning, a fine thing, which was an administrative violation committed by a tool or a direct object, and the income which was received by the administrative seizure of the offenses, the citizen has special disqualification, the administrative arrest, suspension from work. Describes each of the types of administrative sanctions, while comparing them to foreign countries. Distinguished principal administrative penalties rules and a brief overview of the process of administrative penalties, and the resulting issues.

Characteristics of the study. In the practical part of this work were analyzed in the administrative proceedings that led to insight into the administrative penalties terms of their application and execution problems, and allowed to look for certain solutions.

Following the work can be formulated as the **main conclusions** of an administrative penalty goals, namely: to punish the person to correct, rehabilitate, or to warn the person, as well as to warn others that do not have administrative rights violations, the administrative penalties, administrative penalties proper understanding of the rules is particularly important in administrative law because only the proper allocation of administrative penalty to be fair to punish an administrative violation of the wrongdoer.

IVADAS

Temos aktualumas. Asmeniui padarius administracinį nusižengimą, tam įgalioti kompetentingi pareigūnai, paskiria atitinkamą administracinę nuobaudą. Nuo to laiko iškyla asmens administracinė atsakomybė, kuriai būdingi bendrieji teisinės atsakomybės požymiai: tai priemonė kovoti su teisės pažeidimais, užtikrinti teisėtumą. Teisinė atsakomybė siejama su subjekto elgesio pasmerkimu ir tam tikrų normos numatytų sankcijų taikymu, kurios priverčia subjektui patirti neigiamų, nepalankių moralinių, materialinių, fizinių ir kitokio pobūdžio padarinių.

Taigi, galima teigti, kad administracinė atsakomybė siejama su daromu poveikiu, pasireiškiančiu antivisumeninio poelgio pasmerkimu ir teisinių sankcijų taikymu, valstybė, atstovaujama savo pareigūnų, smerkia subjekto elgesį ir taiko jam sankcijas, o kaltas asmuo privalo jas įvykdyti. Administracinio nusižengimo atsakomybė turi savitų bruožų: administraciniai nusižengimai yra nustatytų ir privalomų elgesio taisyklių nusižengimai, kurie pagal savo pobūdį ir pavojingumo laipsnį nesudaro baudžiamojo nusikaltimo sudėties, tačiau jie užtraukia administracinę atsakomybę. Įstatymas numato administracines nuobaudas, kurios yra specifinio pobūdžio, švelnesnės už kriminalines bausmes, jų taikymas neužtraukia teisės pažeidėjui teistumo. Administracinės atsakomybės priemonės teisės pažeidėjams taikomos nusižengimo padarymo vietoje. Tuo pasireiškia administracinės atsakomybės, administracinių nuobaudų taikymo operatyvumas bei efektyvumas, veiksmingumas kovojant su administraciniu nusižengimu. Tuo būdu administracinės nuobaudos įsigaliojus naujam Administracinio nusižengimo kodeksui sugriežtintos. Tačiau ar įstatymų leidėjas pasirinkdamas administracinės atsakomybės griežtinimą, nepalieka įstatymo įgyvendinimo spragas, ar griežtesnės nuobaudos efektyvesnės, veiksmingesnės? Autoriui kyla abejonių, ar įstatymų leidėjas, siekdamas su efektyvinti kovą su administraciniais nusižengimo reiškiniais visuomenėje, griežtindamas Administracinio nusižengimo kodekso tam tikras sankcijas, pasieks norimo tikslo?

Darbo objektas yra administracinės nuobaudos, jų taikymas praktikoje bei įgyvendinimas įsigaliojus Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksui.

Šio **darbo tikslas** - atskleisti administracinės nuobaudos sąvoką, nuobaudų rūšis, išanalizuoti administracinių nuobaudų skyrimo tvarką praktikoje įsigaliojus Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksui.

Darbo uždaviniai:

- Atskleisti administracinės atsakomybės sampratą ir išanalizuoti jos požymius;
- Apibūdinti administracinių nuobaudų esmę ir rūšis;
- Išanalizuoti administracinių nuobaudų skyrimo procesinę tvarką;
- Ištirti administracinių nuobaudų taikymo ir aiškinimo problemas teismų praktikoje bei policijos komisariatuose.

Baigiamajame darbe nagrinėjama administracinių nuobaudų sąvoka, jų taikymo tikslai, bei pagrindai. Taip pat atskleista administracinių nuobaudų sistema Lietuvos Respublikoje, išskiriant pagrindines jų rūšis: įspėjimą, baudą, viešieji darbai bei administracinio poveikio priemonės. Išskiriamos pagrindinės administracinių nuobaudų skyrimo taisyklės bei apžvelgiamas administracinių nuobaudų skyrimo procesas.

Tyrimo dalykas. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas, Lietuvos Respublikos įstatymai ir poįstatyminiai teisės aktai, teismų praktika, mokslinė literatūra, statistiniai duomenys, ES teisės aktai.

Darbe naudojami metodai. Nagrinėjant temą, remtasi 2017 metais administracinės teisės doktrinoje suformuluotais *metodologiniais* pagrindais.

Naudojant *lyginamosios analizės* metodą nagrinėjamos tiek Lietuvos, tiek užsienio teisės mokslininkų parengtos ir išvystytos įvairios mokslinės koncepcijos ir doktrinos, jurisprudencijos mokslo atstovų nuomonės, o taip pat Lietuvos Respublikos bei užsienio šalių baudžiamąją teisę reglamentuojantys norminiai teisės aktai, kartu atsižvelgiant į Lietuvos bei kitų šalių teismų praktiką.

Darbe vadovaujamas *loginiu metodu*, kuris yra būtinas norint atskleisti bet kokio mokslinio tiriamojo darbo tikslus, aiškinantis praktinę medžiagą bei teisės normų turinį ir pateikiant išvadas.

Taip pat naudoti ir *analitinio – kritinio* bei *dogmatinis* metodai, kurie, atsižvelgiant į empirinius duomenis bei teismų praktikos nuostatas, o taip pat į pagrindinius administracinės teisės postulatus, leidžia išgryninti pačius svarbiausius administracinių nuobaudų taikymo aspektus, ypatingą dėmesį skiriant tinkamam šių aspektų suvokimo ugdymui.

Darbo reikšmingumas. Įsigaliojus naujam Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksui tiek, visuomenėje tiek institutuose kilo sumaištis, dalis subjektų lieka nenubausti, o kita dalis nubausti, tik ne visai adekvačiai. Vieni subjektai randa spragas, kuriomis pasinaudoję gali išvengti atsakomybės, kiti subjektai, dėl normų perkeltų iš tuometinio Lietuvos

Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso į Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą, t. y. kriminalizavus, yra patraukiami į baudžiamąją atsakomybę.

Atsižvelgiant į naujai įsigaliojusį Lietuvos Respublikos Administracinį nusižengimų kodeksą, šiame darbe analizuojama problematika aktuali tiek teoriniu, tiek ir praktiniu atžvilgiais. Pirmuoju aspektu, darbe išdėstytos įžvalgos ir pastebėjimai, neabejotina, padėtų geriau formuoti teisės postulatus, kuriais turėtų vadovautis tiek įstatymų leidėjas, tiek ir teisę aiškinantys bei taikantys teismai. Antruoju aspektu, kaip jau buvo minėta, administracinių nuobaudų analizė svarbi dėl to, jog vis dažniau susiduriama su klausimu, ar tam tikri asmens veiksmai turėtų būti vertinami įtint griežtai ar tiesiog – nurodymu ir ar tai yra administracinė nuobauda.

Darbo struktūra. Baigiamąjį darbą sudaro santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, įvadas, keturi skyriai, suskirstyti į poskyrius, išvados ir rekomendacijos bei naudotos literatūros sąrašas.

1. ADMINISTRACINĖ ATSAKOMYBĖ

1.1. Administracinės atsakomybės samprata, požymiai ir pagrindiniai principai

Prieš pradedant detaliau analizuoti kas yra laikoma administracine nuobauda bei kokiais pagrindais ji skiriama, taip pat siekiant atsakyti į esminį darbo pradžioje išsikeltą klausimą, tai yra, išsiaiškinti, administracinių nuobaudų taikymo ir aiškinimo problemas policijos komisariatuose bei teismų praktikoje, svarbu apsibrėžti administracinės atsakomybės sąvoką. Tačiau pradedant kalbėti apie administracinę atsakomybę svarbu teisingai suprasti teisinės atsakomybės sąvoką. Teisinė atsakomybė nuo seno buvo suprantama kaip neigiama valstybės reakcija į subjekto neteisėtus veiksmus, pasireiškianti valstybės nustatytų neigiamų poveikio priemonių taikymu kaltam asmeniui. Taip suprantama teisinė atsakomybė imta vadinti prievartos teorija¹. Remiantis šia teorija, teisinė atsakomybė yra suprantama kaip valstybės reakcija į teisės nusižengimą, kuri yra realizuojama taikant valstybės prievartą². Nors teisinė atsakomybė vis dar faktiškai tapatinama su sankcijų taikymu ir neigiamais padariniais administracinį nusižengimą padariusiam asmeniui³, tačiau vis dažniau ji pradedama aiškinti remiantis subjektinių teisių ir pareigų vienove. Tai reiškia, kad valstybė įsikiša į piliečių tarpusavio santykius tik tada, kai jie patys nebe sugeba vykdyti savo pareigų neįsikišant valstybės institucijoms. Teisės teoretikas A. Vaišvila teisinės atsakomybės apibrėžimą aiškina ne valdžios, o piliečių interesais. Jis teisinę atsakomybę apibrėžia kaip teisės subjektų įsipareigojimą naudotis teisėmis, vykdant atitinkamas pareigas, tačiau kartu nurodo, kad tokių pareigų nevykdymas virs atitinkamų teisių praradimu ar siaurimu⁴. Vadovėlyje „Administracinė atsakomybė“ autorius išskiria bendruosius teisinės atsakomybės požymius:

- Teisinė atsakomybė yra viena iš valstybės prievartos išraiškos būdų;
- Taikoma tik pagal teisės normas;
- Faktinis pagrindas yra teisės pažeidimas;
- Taikoma tik kompetentingos valstybės institucijos ar pareigūno aktu;
- Subjektas – kaltas, teisę pažeidęs asmuo;

¹ Lastauskienė G. „Požiūris į teisinę atsakomybę paieška“, *Jurisprudencija* (Nr. 19(11) , 2001) p. 169.

² Mikelėnas V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. (Vilnius: Justitia 1995) p. 3-6.

³ A. Vaišvila. *Teisės teorija*, vadovėlis. (Vilnius: Justitia 2001), p. 440.

⁴ A. Vaišvila. *Teisės teorija*, vadovėlis. (Vilnius: Justitia 2001), p. 456.

- Teisinės atsakomybės paskirtis – užtikrinti valstybėje teisinę tvarką, saugoti tam tikras teises vertybes, taip pat palaikyti socialinių santykių dalyvių teisių ir pareigų pusiausvyrą⁵.

Valstybės organai taikydami teisinę prievartą privalo turėti teisinį pagrindą, o naudojama prievarta turi būti tiksliai apibrėžta ir pagrįsta.

Viena iš teisinės atsakomybės rūšių yra administracinė atsakomybė, todėl jai būdingi visi bendrieji teisinės atsakomybės bruožai, tačiau be jų administracinė atsakomybė turi tam tikrus specifinius bruožus, pagal kuriuos mes ją išskiriam iš kitų teisinės atsakomybės rūšių. Administracinė nuobauda yra valstybės prievartos priemonė⁶, todėl siekiant atsakyti į pagrindinį darbe išsikelto klausimą svarbu išsiaiškinti kam bei kokiomis aplinkybėmis gali kilti administracinė atsakomybė.

Literatūroje iš kitų teisinės atsakomybės rūšių administracinė atsakomybė išskiriama pagal kelis požymius, tai yra: atsakomybės taikymo pagrindas, subjektai, kurie taiko atsakomybę, poveikio priemonės ir jų padariniai, atsakomybės subjektai, procesinė atsakomybės taikymo tvarka⁷. Administracinei atsakomybei egzistuoti kaip visumai, lygiai taip pat kaip ir teisei atsakomybei, reikalingi trys pagrindai⁸: tai yra norminis, faktinis ir procesinis. Galima drąsiai teigti, kad be šių pagrindų nebūtų pasiekti administracinės atsakomybės tikslai bei būtų pažeisti administracinės atsakomybės principai.

Kalbant apie administracinę atsakomybę, neužtenka užtikrinti, kad ją nustatančios įstatymų normos neprieštarautų teisės principams, labai svarbu užtikrinti, kad taikydami atsakomybę pareigūnai laikytųsi ne tik teisės normų reikalavimų, bet ir bendrųjų teisės principų.

Konstitucinis teismas savo jurisprudencijoje yra išaiškinęs, kad <...įstatymų leidėjas, reguliuodamas santykius, susijusius su administracinės atsakomybės už administracinius teisės pažeidimus (administracinius nusižengimus⁹) nustatymu, turi plačią diskreciją, jis *inter alia* gali, atsižvelgdamas į administracinių teisės pažeidimų pobūdį, pavojingumą, kitus požymius bei turinčias reikšmės aplinkybes, įtvirtinti diferencijuotą teisinį reguliavimą ir nustatyti skirtingą administracinę atsakomybę už atitinkamus administracinius teisės pažeidimus...> Tačiau ši įstatymų leidėjo diskrecija nėra absoliuti, jis turi paisyti Konstitucijos normų ir principų, *inter alia*

⁵ S. Šedbaras. *Administracinė atsakomybė*. (Vilnius, Justitia 2005) p. 63.

⁶ LR Administracinių nusižengimų Kodeksas 2017 m. sausio 1 d. Vilnius, 22str.

⁷ P. Petkevičius. *Administracinė atsakomybė*. (Vilnius, Justitia 1996) p. 27.

⁸ S. Šedbaras. *Administracinė atsakomybė*. (Vilnius, Justitia 2005) p. 79-83.

⁹ Teksto autoriaus patikslinimas.

konstitucinio teisinės valstybės principo, Konstitucijos 29 straipsnyje¹⁰, įtvirtinto asmenų lygiateisiškumo principo ir kitų administracinės atsakomybės principų.

2017 m. sausio 1 d., įsigaliojus Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksui, jame numatyta lanksčiau taikyti administracinę atsakomybę, praplėstas administracinio nurodymo, t.y. pasiūlymo susimokėti pusę sankcijoje numatytos minimalios piniginės baudos už pirmą kartą per metus padarytą administracinį nusižengimą, taikymo galimybės. Asmuo galėtų sumokėti pusę baudos, jeigu už administracinį nusižengimą nustatyta mažesnė negu 1500 eurų maksimali bauda. Tokia tvarka nebūtų taikoma, jei asmuo administracinį nusižengimą padarė būdamas neblaivus ar apsvaigęs nuo narkotinių medžiagų, jei per metus padarė pakartotinį administracinį nusižengimą, numatytą tame pačiame šio kodekso straipsnyje, administracinis nusižengimas sukėlė nežymų sveikatos sutrikdymą; taip pat administraciniu nusižengimu padaryta turtinė žala, kuri nėra visiškai atlyginta; kai už asmens padarytą pažeidimą nustatytas privalomas turto konfiskavimas; kai asmuo padarė pažeidimą, susijusį su specialia teise, neturėdamas šios teisės.

Paskutinis administracinės atsakomybės principas yra *atsakomybės teisingumas*, kuris reiškia, kad turi būti atsižvelgiama į visas reikšmingas bylos aplinkybes ir parenkama individuali administracinės atsakomybės priemonė, kuri būtų nei per švelni, nei per griežta.

Apibendrinant galima teigti, kad administracinė atsakomybė yra tokia teisinė atsakomybės rūšis, kuri taikoma tik už tas veikas, kurios yra numatytos įstatymuose neprieštaraujančiuose Lietuvos Respublikos Konstitucijai, siekiant įgyvendinti teisingumą ir apsaugoti asmenų teises ir teisėtus interesus.

1.2. Administracinės nuobaudų esmė ir jos taikymo tikslai bei pagrindai

Kaip jau aukščiau minėjau, administracinės atsakomybės realizavimas prasideda nuo to laiko, kai įstatymo nustatyta tvarka administracinį nusižengimą padariusiam asmeniui yra pripažįstamas kaltas, jam skiriamos sankcijos, nuobaudos ir imamasi priemonių jas vykdyti.

Taigi, administracinės nuobaudos yra valstybės prievartos priemonė, administracinių nusižengimų kodekso nustatyta tvarka skiriama administracinį nusižengimą padariusiam asmeniui.

¹⁰

LR Konstitucija Žin. (1992, Nr. 33-1014).

Pagrindinė administracinių nuobaudų paskirtį, kurios tikslus nustato Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas, yra¹¹:

- Atgrasyti asmenis nuo administracinių nusižengimų ar nusikalstamų veikų darymo ir paveikti administracinius nusižengimus padariusius asmenis, kad jie laikytųsi įstatymų ir vėl nedarytų administracinių nusižengimų;
- Nubausti administracinius nusižengimus padariusius asmenis;
- Atimti ar apriboti administracinius nusižengimus padariusiems asmenims galimybę daryti naujus administracinius nusižengimus.

Išnagrinėjus administracinio nusižengimo bylą administracinės nuobaudos ir administracinio poveikio priemonės rūšys parenkamos iš Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso specialiosios dalies straipsnyje nurodytų administracinių nuobaudų ir administracinio poveikio priemonių rūšių, atsižvelgiant į padaryto administracinio nusižengimo pobūdį, pažeidėjo kaltės formą ir rūšį, asmenybę, atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes.

Padariusiam administracinį nusižengimą asmeniui gali būti skiriamos šios administracinės nuobaudos:

1) Įspėjimas – yra oficialus rašytinis fizinio asmens padarytos veikos pasmerkimas Administracinių nusižengimų kodekso specialiojoje dalyje numatytais atvejais;

2) Bauda – yra piniginė administracinė nuobauda, skiriama šio kodekso specialiojoje dalyje numatytais atvejais;

3) Viešieji darbai – yra neatlygintini visuomenei naudingi darbai, skiriami kaip alternatyvi administracinė nuobauda vietoj baudos ar jos dalies.

Tačiau šias nuobaudas plačiau aptarsime trečiajame skyriuje.

Administracinės nuobaudos mažinimas ar didinimas motyvuojamas teismo ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka išnagrinėjusios institucijos (pareigūno) nutarime, kuriuo skiriama nuobauda.

Išliko galimybė skirti ir mažesnę nuobaudą negu numatyta sankcijoje. Teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka išnagrinėjusi institucija (pareigūnas), atsižvelgdami į padaryto administracinio nusižengimo pobūdį, pažeidėjo kaltės formą ir rūšį, asmenybę, atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes ir vadovaudamiesi teisingumo ir protingumo principais, gali paskirti mažesnę baudą negu šio kodekso specialiosios dalies straipsnio sankcijoje numatyta minimali bauda arba paskirti švelnesnę administracinę nuobaudą ar

¹¹

. LR Administracinių nusižengimų Kodeksas 2017 m. sausio 1 d. Vilnius, 22str.

administracinio poveikio priemonę, negu numatyta šio kodekso specialiosios dalies straipsnio sankcijoje, arba administracinės nuobaudos ar administracinio poveikio priemonės neskirti. Teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka išnagrinėjusi institucija (pareigūnas) kiekvieną savo sprendimą privalo motyvuoti. Administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka išnagrinėjusios institucijos (pareigūno) sprendimą sankcionuoja apylinkės teismo teisėjas.

Galima daryti išvadą, kad administracinį nusižengimą padariusiam asmeniui, kuriam skirta administracinė nuobauda, priverstas patirti tam tikrus neigiamus padarinius, būtent, jis turi netekti tam tikrų teisių ar laisvės, arba materialinių vertybių, patirti kitokius suvaržymus, teisių apribojimus ir pan. Tačiau, be represinio pobūdžio elementų, administracinių nuobaudų funkcija siekiama ne tik administracinį nusižengimą padariusiam asmenis sudrausminti, pataisyti, perauklėti ir įspėti, bet ir kitus asmenis perspėti, kad šie nedarytų teisės pažeidimų.

Būtina paminėti, kad panaikinta Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso buvęs administracinių nuobaudų skirstymas į pagrindines ir papildomas, t.y. daikto konfiskavimas ir specialiosios teisės atėmimas buvo skiriami ir kaip pagrindinė ir kaip papildoma nuobaudos. Šiuo metu galiojančiame Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso, šios priemonės taikomos tik kartu su administracine nuobauda (įspėjimu, bauda ar viešaisiais darbais), išskyrus šio kodekso 30 straipsnio 2 dalyje numatytą teisę teismui ar ne teismo tvarka administracinio nusižengimo bylą nagrinėjančiai institucijai neskirti administracinės nuobaudos, o paskirti tik administracinę poveikio priemonę – įpareigojimą dalyvauti prevencijos, resocializacijos, bendravimo su vaikais tobulinimo, smurtinį elgesį keičiančiose ir kitose programose.¹² Šio administracinio poveikio priemonių tikslas – padėti įgyvendinti administracinės nuobaudos paskirtį.

Toliau aptariant nuobaudų esmę bei jų taikymo tikslus, galima teigti, jog administracinės nuobaudos skiriamos kovai su administraciniais nusižengimais, kartu yra veiksmingos priemonės kovoti ir su baudžiamaisiais nusikaltimais.

Čia pravartu paminėti, kad 2017 m. sausio 1 d., įsigaliojus naujam Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksui, įstatymų leidėjas nemažai nusižengimu perkėlė iš Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso į Lietuvos Respublikos Baudžiamąjį kodeksą, tai yra nemažai teisės normų kriminalizavo.

Štai pavyzdžiui, panaikinama administracinė atsakomybė už vairavimą apsvaigus nuo alkoholio, kai kraujyje nustatyta daugiau kaip 1,5 prom. alkoholio. Už iki 2017 m. sausio 1 d.

¹²

padarytas Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse numatytų administracinių teisės pažeidimų požymių turinčias veikas, už kurias nuo 2017 m. sausio 1 d. atsakomybė nustatyta Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse, skiriamos Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso nustatytos nuobaudos to paties kodekso nustatyta tvarka. Čia norėtusi pabrėžti, jog jeigu asmuo vairavo neblaivus ir jo neblaivumas buvo daugiau nei 1,5 prom. iki Administracinių nusižengimo kodekso įsigaliojimo t. y. iki 2017 m. sausio 1 d., tačiau byla nagrinėjama po 2017 m. sausio 1 d., tuomet bus skiriama administracinė nuobauda numatyta senajame kodekso 126 str. 4 d., kas užtraukė baudą vairuotojams nuo 579 iki 868 eurų su teisės vairuoti transporto priemonės atėmimu nuo 2 iki 3 metų arba administracinį areštą nuo 10 iki 30 parų su teisės vairuoti transporto priemonės atėmimu nuo 2 iki 3 metų. Nuo 2017 m. sausio 1 d. įsigaliojus naujam Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimo kodeksui., sustabdžius neblaivų asmenį už vairo ir patikrinus jo neblaivumą alkokoteriu, kuris parodo daugiau nei 1,5 prom., asmuo privalomai pristatomas į medicinos įstaiga kur iš asmens paimamas kraujas. Jeigu paėmus kraują tyrimas parodo, jog kraujyje yra daugiau nei 1,5 prom., už tai jau yra numatyta baudžiamoji atsakomybė, kurios norma papildyta Lietuvos Respublikos Baudžiamajame kodekso 281 straipsnio 7 dalimi, o vairuotojui gresia bauda arba areštas, arba laisvės atėmimas iki vienerių metų. Taip pat numatyta galimybė atimti teisę vairuoti nuo 1 iki 3 metų ar net konfiskuoti turtą, šiuo atveju, automobilį.

Taip pat naujajame Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse nebelieka administracinės atsakomybės už nedidelio kiekio narkotikų laikymą bei pasipriešinimą pareigūnams. Už šias nusikalstamas veikas asmuo taip pat traukiamas baudžiamojon atsakomybėn. Tačiau tai aptarsime ketvirtajame skyriuje .

Įsigaliojus naujam Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksui, pastebėtina, jog jame nemažai nuobaudų taikymas už tokius pažeidimus, kaip kelių eismo taisyklių, nedidelį chuliganizmą, vagystę ir kitus pažeidimus, siekiama kovoti prevenciškai su eismo įvykiais, atnešančiomis sunkius padarinius, piktybiniu chuliganizmu, stambiais turto grobstymais ir kt. pavojingais baudžiamaisiais nusikaltimais. Operatyviai ir teisingai skiriant administracinės nuobaudos už administracinius nusižengimus, efektyviai padeda užkirsti kelią nusikaltimams.

Taigi, galima daryti išvadą, kad administracinės nuobaudos yra tokios įstatymų nustatytos administracinio teisinio pobūdžio poveikio priemonės, kurias taiko kompetentingi pareigūnai kaltiems nusižengimo padarymu asmenims, siekdami juos už tai nubausti, pataisyti, taip pat įspėti kitus asmenis, kad jie nedarytų teisės nusižengimų. Kitaip tariant, pagrindinis administracinių

nuobaudų tikslas- efektyvus teigiamas poveikis administracinį nusižengimą padariusiems subjektams, jos skiriamos atsižvelgiant į kaltės formą, laipsnį ir asmens savybes, todėl jų reikšmė yra aukščiau, negu kitų prievartos priemonių.

2. ADMINISTRACINIŲ NUOBAUDŲ RŪŠYS IR JOS POVEIKIO PRIEMONĖS

Taikant administracines nuobaudas yra kaltam asmeniui daromos moralinio, psichinio, materialaus, fizinio pobūdžio poveikis. Kaip antai įspėjimas veikia morališkai, bauda –materialiai, viešieji darbai - fiziškai. Anot P. Petkevičiaus “ bet kuri administracinė nuobauda, be fizinio, asmeninio, psichinio, materialaus poveikio visuomet verčia kaltą asmenį morališkai patirti neigiamų padarinių”¹³.

Ar šiuo metu galiojanti administracinių nuobaudų sistema, yra efektyvi kovojant su teisės pažeidėjais, sunku pasakyti dėl ką tik naujai, tai yra 2017 m. sausio 1 d., įsigaliojusio Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso.

Administracinėje atsakomybėje pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso kaip administracinės nuobaudos neliko administracinio arešto ir nušalinimo nuo darbo (pareigų). Administracinio arešto, kaip trumpalaikio laisvės atėmimo, eliminavimas iš administracinių nuobaudų yra būtinas užtikrinant baudžiamosios ir administracinės atsakomybės darną bei kodekso atitikimą Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis. Laisvės atėmimas, kad ir koks trumpas jis būtų, yra neabejotinai baudžiamosios atsakomybės priemonė ir taikant baudžiamosios atsakomybės priemonę (t. y. bausmę) turi būti suteiktos visos iš Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio išplaukiančios procesinės garantijos – gynėjo dalyvavimas nuo pirmos apklausos, valstybės gynėjo skyrimas įtariamajam, neturinčiam galimybės naudotis advokato paslaugomis¹⁴. Tokios garantijos visiškai suteikiamos tik Baudžiamojo proceso kodekso nustatyta tvarka.

Kaip jau aukščiau minėta, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse yra įtvirtintos trys pagrindinės, padariusiam administracinį nusižengimą asmeniui skiriamos administracinės nuobaudos, tai įspėjimas, bauda ir viešieji darbai. O pačios administracinės nuobaudos paskirčiai įgyvendinti, asmeniui kartu su administracine nuobauda gali būti skiriamos ir administracinio poveikio priemonės: asmeniui suteiktos specialiosios teisės atėmimas, turto konfiskavimas, įpareigojimas dalyvauti alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, sveikatos priežiūros, resocializacijos, bendravimo su vaikais tobulinimo, smurtinio

¹³

P. Petkevičius “Administracinė atsakomybė” Justicija 1996 m. psl. 77

¹⁴

Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, Roma, 1950 metų lapkričio 4 d., str. 6.

elgesio keitimo ar kitose programose (kursuose), draudimas lankytis viešosiose vietose vykstančiuose renginiuose. Jas plačiau ir aptarsim.

2.1. Įspėjimas

Įspėjimas yra oficialus rašytinis fizinio asmens padarytos veikos pasmerkimas Administracinių nusižengimų kodekso specialiojoje dalyje numatytais atvejais.¹⁵

Įspėjimas gali būti pareiškimas administracinį nusižengimą padariusiam asmeniui žodžiu, tačiau suvedamas į šiuo metu galiojančią Administracinių nusižengimų registrą, priimant atitinkamą nutarimą.

Tai švelniausia administracinė nuobauda, kuria viešai pasmerkiamas asmens padarytas nusižengimas, įspėjamas, kad daugiau nenusižengtų ir galėtų asmuo pasitaisyti. Ji skiriama, kai asmuo nusižengia pirmą kartą, supranta savo nusižengimo esmę, gailisi dėl savo padaryto teisės pažeidimo, arba yra kitokių jo kaltę švelninančių aplinkybių ir yra netikslinga taikyti griežtesnę poveikio priemonę. Įspėjimas skiriamas tik tada, kai jis yra tiesiogiai numatytas straipsnio sankcijoje. Jei įstatymas įspėjimo, kaip administracinės nuobaudos už administracinį teisės pažeidimą, nenumato, ši poveikio priemonė negali būti taikoma.

Tai prevencinio pobūdžio administracinė nuobauda, kuri pasireiškia, kaip įspėjimas, dėl tam tikrų veiksmų nutraukimo. Įspėjimas pasireiškia tuo, kad administracinį nusižengimą padariusiam asmeniui yra išaiškinamas jo priešinga teisei veika, įpareigoja jį nutraukti šiuos veiksmus, taip pat pašalinti tam tikras pasekmes, ir įspėjama, kad ateityje bus taikomos griežtesnės administracinės nuobaudos.

Autoriaus nuomone, ši nuobauda praktikoje, administracinį nusižengimą padariusiam asmeniui yra efektyvi, leidžianti suvokti savo neigiamą poelgį ir daugiau taip nesielti.

2.2. Bauda

Bauda yra pinigine administracinė nuobauda, skiriama Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso specialiojoje dalyje numatytais atvejais. Pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksą asmeniui gali būti skiriama ne mažesnė negu

15

LR Administracinių nusižengimų Kodeksas 2017 m. sausio 1 d. Vilnius, 24 str.

dešimt ir ne didesnė negu šeši tūkstančiai eurų bauda. Administraciniu nurodymu gali būti paskirta ne mažesnė negu penkių eurų bauda. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso specialiosios dalies straipsnių sankcijose nurodomi minimalūs ir maksimalūs baudų, skiriamų išnagrinėjus administracinio nusižengimo bylą, dydžiai.¹⁶

Įstatymo nustatytas baudos dydis yra diferencijuojamas, yra atsižvelgiama į padaryto administracinio nusižengimo pobūdį, pažeidėjo kaltės formą ir rūšį, asmenybę, atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes. Baudos dydis nustatomas pagal kodekse specialiosios dalies straipsnio sankcijoje numatytų minimalios ir maksimalios baudų vidurkį. Kai yra vien atsakomybę lengvinančių aplinkybių, ir kitų šioje dalyje numatytų asmens padėtį gerinančių aplinkybių, skiriama ne didesnė negu vidurkis, o kai yra vien atsakomybę sunkinančių aplinkybių, ir kitų šioje dalyje numatytų asmens padėtį bloginančių aplinkybių, skiriama ne mažesnė negu vidurkis bauda. Kai yra atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių, taip pat kitų šioje dalyje numatytų asmens padėtį gerinančių ir bloginančių aplinkybių, bauda skiriama atsižvelgiant į jų kiekį ir reikšmingumą.¹⁷

Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso teisinį reguliavimą, pažymėtina, kad realios baudos už administracinius nusižengimus yra žymiai mažesnės – dauguma straipsnių sankcijų turi mažesnius baudų dydžius, be to, taikant administracinį nurodymą bauda mažesnė nei numatyta sankcijoje, ir išnagrinėjus bylą, retai baudos vidurkis lemia, maksimalų baudos taikomą

2.3 Viešieji darbai

Viešieji darbai yra neatlygintini visuomenei naudingi darbai, skiriami kaip alternatyvi administracinė nuobauda vietoj baudos ar jos dalies. Viešųjų darbų trukmė skaičiuojama valandomis. Viešieji darbai skiriami tik darbingiems ar iš dalies darbingiems asmenims, kaip tai suprantama Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatyme, ir gali būti neskiriami nėščioms moterims, kai tai gali pakenkti jų ar vaisiaus sveikatai, arba asmenims, auginantiesiems jaunesnį negu septynerių metų vaiką, atsižvelgiant į vaiko interesus, arba neįgaliesiems, kurie dėl

16

LR Administracinių nusižengimų Kodeksas 2017 m. sausio 1 d. Vilnius, 25 str.

17

LR Administracinių nusižengimų Kodeksas 2017 m. sausio 1 d. Vilnius, 34 str.

sveikatos būklės negali atlikti šių darbų.¹⁸ Bauda keičiama viešaisiais darbais skaičiuojant vieną viešųjų darbų valandą už penkis eurus baudos. Teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka nagrinėjantis pareigūnas, skirdami administracinę nuobaudą – viešuosius darbus, taip pat nustato terminą, per kurį asmuo privalo išdirbti jam paskirtas viešųjų darbų valandas. Jeigu asmuo vengia atlikti viešuosius darbus, teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka išnagrinėjęs pareigūnas savo nutarimu neatliktus viešuosius darbus pakeičia bauda pagal nustatytą santykį. Pakartotinai bauda viešaisiais darbais nekeičiama. Jeigu asmuo dėl pateisinamų priežasčių per nustatytą laiką neišdirbo paskirtų viešųjų darbų valandų, teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka išnagrinėjęs pareigūnas, gali savo nutarimu pratęsti viešųjų darbų laiką, kol šis asmuo išdirbs paskirtas valandas. Jeigu dėl pateisinamų priežasčių asmuo negali atlikti pagal šį straipsnį jam paskirtų viešųjų darbų, teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka išnagrinėjęs pareigūnas savo nutarimu pakeičia neatliktus viešuosius darbus bauda pagal nustatytą santykį.

Tobulinant viešųjų darbų skyrimo ir atlikimo reglamentavimą, teismui ar pareigūnui, paskyrusiems viešuosius darbus, leidžiama pratęsti darbų atlikimo terminą, jei asmuo dėl pateisinamų priežasčių per nustatytą laiką neišdirbo jam paskirtų viešųjų darbų valandų. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse taip pat įtvirtinamos nuostatos, užtikrinančios, kad, keičiant baudą viešaisiais darbais ar atkeičiant viešuosius darbus į baudą, visuomet būtų išlaikomas kodekse nustatytas baudų ir viešųjų darbų keitimo santykis, t. y. viešųjų darbų valandų kiekis nebūtų santykiu mažesnis, nei keičiama bauda ar jos dalis, o baudos piniginė išraiška nebūtų santykiu mažesnė nei atkeičiamų viešųjų darbų valandų kiekis. Šiuo tikslu Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse nebeliko tai, kad vienu nutarimu skiriamu viešųjų darbų valandų kiekio ribojimas, kuris buvo nustatytas Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse (400 valandų), 37 straipsnio 4, 5 ir 7 dalyse nustatyta, kad viešųjų darbų valandų kiekis atkeičiamas pinigine bauda griežtai laikantis kodekse nustatyto santykio, 8 dalyje nustatyta, kad baudos dalies pakeitimas viešaisiais darbais neatleidžia asmens nuo likusios baudos mokėjimo.¹⁹ Toks reguliavimas nustatomas įvertinus anksčiau galiojusio kodekso reguliavimo spragas, kai baudos virš tam tikros ribos buvo keičiamos į tą pačią viešųjų darbų trukmę, nepriklausomai nuo baudos dydžio. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse yra nustatytas

18

LR Administracinių nusižengimų Kodeksas 2017 m. sausio 1 d. Vilnius, 26 str.

19

LR Administracinių nusižengimų Kodeksas 2017 m. sausio 1 d. Vilnius, 37 str.

viešųjų darbų termino rijimas, tačiau ši priemonė gali būti skiriama kaip pagrindinė ar net vienintelė bausmė, o Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse ši nuobauda taikoma tik kaip alternatyvi, esant būtinai sąlygai – sunkiai materialinei padėčiai.

Be to, viešųjų darbų termino ribojimo panaikinimo Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse pateisinamas ir tuo, kad keičiant baudą į viešuosius darbus, gali būti pakeista tik dalis baudos, vėl gi atsižvelgiant į konkretaus asmens materialinę padėtį.

2.4. Administracinio poveikio priemonės

Kaip jau minėta, administracinės nuobaudos paskirčiai įgyvendinti asmeniui kartu su administracine nuobauda gali būti skiriamos administracinio poveikio priemonės.

Kaip pavyzdžiui viena iš jų - *asmeniui suteiktos specialiosios teisės atėmimas*, konkrečiau teisės vairuoti transporto priemones, teisės skraidyti orlaivio įgulos nariu, teisės atlikti orlaivių techninę priežiūrą, teisės dirbti skrydžių vadovu, teisės medžioti arba teisės užsiimti žvejyba, teisės eiti žvejybos laivo kapitono pareigas, teisės vairuoti vidaus vandenų transporto priemones, teisės valdyti geležinkelio riedmenis, teisės naudoti arba įvežti aparatūrą, įrenginius, radijo siuntimo, radijo ryšio slopinimo arba radijo stebėsenos įrenginius, teisės naudoti elektroninių ryšių išteklius, teisės užsiimti radijo mėgėjų ir kitų radijo stočių naudotojų veikla, teisės eiti tam tikras pareigas (jų laive) atėmimas yra administracinio poveikio priemonė, kurią kartu su administracine nuobauda skiria teismas ar ne teismo tvarka administracinio nusižengimo bylą nagrinėjantis pareigūnas, jeigu naudodamasis šia teise asmuo padarė administracinį nusižengimą.

Specialiosios teisės atėmimo terminas, kaip ir nuobaudos, skaičiuojamas metais ir mėnesiais. Surašant administracinį nurodymą, siūlomas specialiosios teisės atėmimo terminas gali būti skaičiuojamas dienomis. Asmuo, kuriam paskirtas specialiosios teisės atėmimas, šios teisės atėmimo laikotarpiu negali ja naudotis bei jos įgyti. Teisės vairuoti transporto priemones atėmimas apima teisės vairuoti visų rūšių transporto priemones atėmimą. Teisės vairuoti transporto priemones atėmimas negali būti skiriamas asmeniui, kuris šiomis priemonėmis naudojasi dėl neįgalumo, išskyrus atvejus, kai jis šis asmuo vairavo būdamas neblaivus arba apsvaigęs nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų arba kai jis vengė neblaivumo ar apsvaigimo patikrinimo, vartojo alkoholį, narkotines, psichotropines ar kitas psichiką veikiančias medžiagas po eismo įvykio iki jo aplinkybių nustatymo.

Sekanti taikoma poveikio priemonė yra **turto konfiskavimas**. Turto konfiskavimą, kartu su administracine nuobauda gali skirti teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka nagrinėjanti institucija (pareigūnas). Turto konfiskavimas – tai priverstinis neatlygintinas konfiskuotino bet kokio pavidalo turto, esančio pas pažeidėją ar kitus asmenis, paėmimas valstybės nuosavybėn. Konfiskuotas gali būti tik turtas, kuris yra administracinį nusižengimą padariusio asmens nuosavybė, išskyrus Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 29 straipsnio 4 dalyje nustatytus atvejus. Čia būtina paminėti, kad turto, kuriam pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus privaloma teisinė registracija, konfiskavimą gali skirti tik teismas. Konfiskuojamas tik tas turtas, kuris buvo administracinio nusižengimo įrankis, priemonė, dalykas ar įstatymų uždraustos veikos rezultatas. Šio kodekso uždraustos veikos rezultatu pripažįstamas tiesiogiai ar netiesiogiai iš jos gautas bet kokio pavidalo turtas. Turto konfiskavimas gali būti skiriamas, kai tai numatyta šio kodekso specialiosios dalies straipsnyje, nustatančiame administracinę atsakomybę už asmens padarytą veiką. Daiktai, kurių apyvarta uždrausta, konfiskuojami visais atvejais. Gali būti konfiskuojamas ir ne administracinį nusižengimą padariusio asmens nuosavybės teise priklausantis šio straipsnio 2 dalyje nurodytas turtas, jeigu:

- 1) Perleisdamas turtą pažeidėjui ar kitiems asmenims, šis asmuo žinojo, kad šis turtas bus naudojamas administraciniam nusižengimui daryti;
- 2) Turtas jam buvo perleistas sudarius apsimestinį sandorį;
- 3) Turtas jam buvo perleistas kaip pažeidėjo šeimos nariui ar artimajam gimineičiui;
- 4) Turtas jam buvo perleistas kaip juridiniam asmeniui, kurio vadovas, valdymo organo narys arba dalyviai, valdantys ne mažiau kaip penkiasdešimt procentų juridinio asmens akcijų (pajų, įnašų ir pan.), yra pažeidėjas, jo šeimos nariai ar artimieji gimineičiai;
- 5) Įgydamas šį turtą, jis arba juridinio asmens vadovaujamas pareigas ėję ir teisę jam atstovauti, priimti sprendimus juridinio asmens vardu ar kontroliuoti juridinio asmens veiklą turėję asmenys žinojo, kad šis turtas yra administracinio nusižengimo įrankis, priemonė, dalykas ar įstatymų uždraustos veikos rezultatas, gautas dėl administracinio nusižengimo padarymo.

Trečia poveikio priemonė yra – ***ipareigojimas dalyvauti alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, sveikatos priežiūros, resocializacijos, bendravimo su vaikais tobulinimo, smurtinio elgesio keitimo ar kitose programose (kursuose)***, šį poveikio priemonė Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse yra visiškai nauja. Tačiau vertėtų pažymėti, kad Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 72² straipsnis numato panašios baudžiamosios priemonės – dalyvavimo smurtinį elgesį keičiančiose programose, taikymą, kuris

įstatymų leidėjo įtvirtintas 2008 metais. Tačiau atsižvelgiant į smurtinių nusikaltimų augimo tendenciją, abejotina ar efektyvi.

Skiriant administracinio poveikio priemonę, įpareigojimas dalyvauti alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, sveikatos priežiūros, resocializacijos, bendravimo su vaikais tobulinimo, smurtinio elgesio keitimo ar kitose programose (kursuose), yra nustatomas jos įvykdymo terminas. Teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka nagrinėjantis pareigūnas, atsižvelgdamas į administracinę atsakomybę traukiamo asmens asmenybę, padaryto administracinio nusižengimo pobūdį, kitas bylos aplinkybes ir į tai, ar tai padėtų geriau įgyvendinti administracinės nuobaudos paskirtį, turi teisę motyvuotu nutarimu neskirti administracinės nuobaudos ir asmeniui paskirti tik administracinio poveikio priemonę – įpareigojimą dalyvauti alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, sveikatos priežiūros, resocializacijos, bendravimo su vaikais tobulinimo, smurtinio elgesio keitimo ar kitose programose (kursuose). Ši poveikio priemonė gali būti skiriama tik asmens sutikimu. Asmens sutikimas dalyvauti atitinkamose alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, sveikatos priežiūros, resocializacijos, bendravimo su vaikais tobulinimo, smurtinio elgesio keitimo ar kitose programose (kursuose) laikomas lengvinančia aplinkybe skiriant administracinę nuobaudą.

Šios priemonės įtraukimas į administracinio poveikio priemones dera su nusistatytu tikslu teikti pirmenybę nerepresinėms poveikio priemonėms, „skatinti taiką valstybės ir žmogaus, visuomenės narių sugyvenimą“.²⁰

Sekanti administracinio poveikio priemonė – ***draudimas lankytis viešosiose vietose vykstančiuose renginiuose***. Šią priemonę kartu su administracine nuobauda gali skirti teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka nagrinėjantis pareigūnas. Draudimo lankytis viešosiose vietose vykstančiuose renginiuose trukmė gali būti nuo vieno mėnesio iki dvejų metų. Šios administracinio poveikio priemonės taikymo terminas skaičiuojamas metais ir mėnesiais. Asmeniui, kuriam paskirtas draudimas lankytis viešosiose vietose vykstančiuose renginiuose, šio draudimo laikotarpiu teismo ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka nagrinėjančio pareigūno sprendimu gali būti uždrausta lankytis renginiuose arba tam tikros rūšies (politiniuose, kultūriniuose, sporto) renginiuose.

20

LR Administracinių nusižengimų Kodeksas 2017 m. sausio 1 d. Vilnius, 1 str.

Šios administracinės poveikio priemonės vykdymo tvarką nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Šiuo metu yra Lietuvos policijos generalinio komisaro Lino Pernavo parengtas įsakymas,²¹ kuriame siūloma, kad:

1. Policijos pareigūnai, priėmę nutarimą skirti asmeniui administracinio poveikio priemonę – draudimą lankytis viešosiose vietose vykstančiuose renginiuose, raštu įspėja asmenį, kuriam paskirta administracinio poveikio priemonė, apie grėšiančią administracinę atsakomybę, jei asmuo, atsiradus Administracinių nusižengimų kodekso 668 straipsnyje nustatytam pagrindui vykdyti jam paskirtą administracinio poveikio priemonę, vengs ją vykdyti;

2. Policijos pareigūnai, siekdami užtikrinti asmeniui paskirtos administracinio poveikio priemonės vykdymą, privalo ne vėliau kaip prieš 2 valandas iki viešojoje vietoje vykšančio renginio, kuriame asmeniui uždrausta lankytis, pateikti renginio organizatoriams ir (ar) apsaugos darbuotojams ar kitiems renginio saugumą užtikrinantiems asmenims informaciją apie asmenį (vardą, pavardę, gimimo metus, veido atvaizdą ar nuotrauką) ir reikalauti neįleisti asmens į renginį, o aptikus asmenį renginyje, apie tai nedelsiant informuoti policijos pareigūnus ir esant galimybei sulaikyti asmenį, iš vedinti jį iš renginio bei perduoti policijos pareigūnams;

3. Policijos pareigūnai savo iniciatyva ar gautos informacijos pagrindu nustatę, kad asmuo yra renginyje, iš vedina asmenį iš renginio, o jei policijos pareigūnai nedalyvauja užtikrinant viešąją tvarką renginio metu, nedelsdami apie tai, kad renginyje yra asmuo, informuoja šio nutarimo 2 punkte nurodytus asmenis ir reikalauja esant galimybei sulaikyti asmenį, iš vedinti jį iš renginio bei perduoti atvykusiems policijos pareigūnams;

21

Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymas „Dėl pasirengimo vykdyti, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso reikalavimus priemonių plano patvirtinimo“ 2016 m. rugsėjo Nr. 5-V- Vilnius

3. ADMINISTRACINIŲ NUOBAUDŲ SKYRIMO PROCESINĖ TVARKA

Kaip jau buvo aptarta, administracinės nuobaudos gali būti efektyvios tik tuo atveju, jei jos skiriamos atsižvelgiant į pagrindinius administracinės atsakomybės principus ir jais pagrįstas teisės normas.²² Reikalaujama, kad administracinės nuobaudos būtų skiriamos teisėtai ir teisingai, tiksliai laikantis įstatymuose numatytų reikalavimų. Dėl skiriamos nuobaudos pagrįstumo būtina atsižvelgti į kelis dalykus, tai yra: į pažeidimo pobūdį, jo padarymo aplinkybes, ir į atsakomybę sunkinančias bei lengvinančias aplinkybes

Nuobaudos už administracinius nusižengimus gali būti skiriamos norminio akto, numatančio atsakomybę už padarytą teisės pažeidimą ribose, taip pat administracinė nuobauda gali būti skiriama tik tam asmeniui, kuris įvykdė administracinį nusižengimą.²³ Pagrindinis teisės aktas, kuriame yra įtvirtintos nuobaudos yra Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas. Administracinės nuobaudos, skirstomos į pagrindines ir papildomas, tai yra Administracinio poveikio priemonės. Vėones, kurios gali būti skiriamos kaip papildomos. Atsižvelgiant į padaryto administracinio nusižengimo pavojingumą visuomenei, jo sukeltos ar dėl jo gresiančios žalos bei kitų aplinkybių yra parenkamos įvairaus griežtumo administracinės nuobaudos.²⁴ Kaip jau buvo aukščiau minėta, įstatymų leidėjas Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso dažniausiai nustato ne konkrečiai, bet santykinai apibrėžtas sankcijas, nurodydamas ne konkretų baudos dydį, o minimalų ir maksimalų, taip pat kartais numato kelias administracinių nuobaudų rūšis, palikdamas diskreciją pareigūnui parinkti tinkamesnę nuobaudą konkrečiam administracinė nusižengimą padariusiam asmeniui. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 34 straipsnyje yra numatyta, kad pareigūnas skirdamas nuobaudą turi atsižvelgti į padaryto teisės pažeidimo pobūdį, pažeidėjo kaltės formą ir rūšį, asmenybę, atsakomybę lengvinančias bei sunkinančias aplinkybes. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad administracinės nuobaudos taikymas atitinka proporcingumo reikalavimą, kai tarp padaryto teisės pažeidimo ir už šį pažeidimą nustatytos nuobaudos, siekiamo tikslo ir priemonių šiam tikslui pasiekti yra teisinga pusiausvyra.²⁵ Teisinga ir protinga laikytina tokia nuobauda, kurią paskyrus

22

P. Petkevičius. Administracinė atsakomybė. (Vilnius, Justitia 1996) p.86

23

A. Abramavičius. Įmonių vadovų teisinė atsakomybė (Vilnius: Teisinės informacijos centras 1998) p.24.

24

LR Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 26 straipsnio pirmosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ 1997-04-08 Nr. 12/96-5/97.

25

.Valstybė p. S. H. F. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis administracinės teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-732014

gali būti pasiekti nuobaudos tikslai ir kuri, vertinant pažeidimo pobūdį, aplinkybes, pažeidėjo asmenybę, nėra per griežta. Įprastai skiriamos baudos dydis nustatomas pagal baudos dydžio sankcijoje minimumo ir maksimumo vidurkį, atsižvelgiant į atsakomybę lengvinančias ar sunkinančias aplinkybes. Jeigu yra atsakomybę lengvinančių aplinkybių, baudos dydis mažinamas nuo vidurkio iki minimumo, jeigu atsakomybę sunkinančių – baudos dydis didinamas nuo vidurkio iki maksimumo. Jeigu yra atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių, nuobauda skiriama atsižvelgiant į jų kiekį ir reikšmingumą.²⁶

Teismuose nagrinėjant skundus dėl nutarimų priimtų administracinių teisės pažeidimų bylose, pastebima, kad vyrauja tendencija ginčyti ne padaryto teisės pažeidimo faktą, kvalifikaciją, aplinkybes ar kaltę, o paskirtos administracinės nuobaudos griežtumą, baudos dydį. Kaip pavyzdžiui, apeliantai teigia, kad parinkta neproporcinga bauda ar kita administracinė nuobauda, pabrėždami subjekto ypatumus, jo gailėjimąsi, kaltės prisipažinimą, sunkią materialinę padėtį, teigiamai asmenį charakterizuojančius faktus ir kitas atsakomybę lengvinančias aplinkybes, prašydami sušvelninti administracinę nuobaudą ar sumažinti paskirtos baudos dydį.

Štai pavyzdžiui: <...Klaipėdos miesto apylinkės teismo 2015 m. rugpjūčio 18 d. nutarimu G. R. pagal Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso, galiojusio iki 2017 m. sausio 1 d., 126 straipsnio 4 dalį, 127 straipsnio 2 dalį ir 130 straipsnio 1 dalį skirta administracinė nuobauda – 868 Eur bauda su teisės vairuoti transporto priemonę atėmimu trims metams. Pažeidėjas 2017 m. kovo 28 d. kreipėsi į teismą ir prašė sutrumpinti teisės vairuoti transporto priemonės atėmimo terminą. Klaipėdos miesto apylinkės teismas 2017 m. balandžio 4 d. nutartimi G. R. prašymą tenkino. Sutrumpino Klaipėdos miesto apylinkės teismo paskirtą trijų metų teisės vairuoti transporto priemonės atėmimo terminą ir nurodė laikyti, kad jis paskirtą nuobaudą yra atlikęs nuo šios nutarties įsiteisėjimo dienos. Teismas, nustatęs, jog pareiškėjas yra įvykdęs visus anksčiau galiojusio kodekso 329 straipsnyje imperatyviai nurodytus reikalavimus bei įvertinęs tai, jog administracine tvarka baustas tik 2014 m. spalio 24 d. už nežymų greičio viršijimą, kad yra būtina prižiūrėti neįgalią mamą, konstatavo, jog šie duomenys leidžia pagrįstai manyti, kad pažeidėjas padarė tinkamas išvadas dėl savo elgesio ir ateityje naujų nusižengimų neįvykdys. Atskiruoju skundu Klaipėdos apskrities vyriausiojo policijos komisariato kelių policijos tarnyba (apelianto nurodyta apeliacinis skundas) prašo panaikinti Klaipėdos miesto apylinkės teismo 2017 m. balandžio 4 d. nutartį ir palikti galioti Klaipėdos miesto apylinkės teismo 2015 m. rugpjūčio 18 d. nutarimą. Mano, kad prašyme nurodytos priežastys nesuteikia jokio prioriteto administracinei

26

LR Administracinių nusižengimų kodeksas 2017 m. sausio 1 d. Vilnius, 33 str.

atsakomybei švelninti. Teismas nenurodė kažkokių išskirtinių aplinkybių, kuriomis remdamasis sutrumpino teisės vairuoti transporto priemonės atėmimo terminą. Pažeidėjas grubiai pažeidė kelių eismo taisyklės, padarė tyčinį pavojingą administracinį teisės pažeidimą, turintį įtakos ne tik automobilių eismo saugumui, bet ir žmonių sveikatai ir gyvybei, todėl tenkinti prašymą nėra jokio pagrindo. Atskirasis skundas tenkintinas. Pagal įsigaliojusio 2017 m. sausio 1 d. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymo 3 straipsnio 8 dalį iki 2017 m. sausio 1 d. padarytos kodekse numatytų administracinių nusižengimų požymius atitinkančios veikos, už kurių padarymą kodekse nustatyta tokia pati arba griežtesnė administracinė atsakomybė negu Administracinių teisės pažeidimų kodekse, pagal atitinkamą Administracinių nusižengimų kodekso straipsnį neperkvalifikuojamos ir skiriamos Administracinių teisės pažeidimų kodekse nustatytos nuobaudos. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymo 5 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad tuo atveju, jeigu administracinis teisės pažeidimas nebuvo per kvalifikuotas, remiantis šiame įstatyme numatytomis taisyklėmis, tai teisena vyksta pagal iki 2017 m. sausio 1 d. galiojusį Administracinių teisės pažeidimų kodeksą. Taigi visi klausimai šioje byloje turi būti sprendžiami vadovaujantis iki 2017 m. sausio 1 d. galiojusio Administracinių teisės pažeidimų kodekso normomis, 329 str. nustatyta, kad, jeigu asmuo, kuriam atimta teisė vairuoti transporto priemonę, vidaus vandenų transporto priemonę arba teisė medžioti ar užsiimti žvejyba, teisės atėmimo laikotarpiu nepadarė teisės pažeidimo, nuobaudą paskyręs organas (pareigūnas), gavęs asmens prašymą, gali, praėjus ne mažiau kaip pusei paskirtojo laiko, o kai tokia teisė atimta už tai, kad asmuo padarė teisės pažeidimą, būdamas neblaivus arba apsvaigęs nuo narkotikų, vaistų ar kitų svaigųjų medžiagų, taip pat gavęs iš Vyriausybės įgaliotų atlikti medicininę ir švietėjišką atestaciją institucijų pažymą, sutrumpinti nurodytos teisės atėmimo terminą. Apeliacinės instancijos teismas pabrėžia, jog dėsninga, kad paskirta nuobauda sukelia teisės pažeidėjui neigiamų pasekmių. Pažeidėjui neigiamų pasekmių atsiradimas pats savaime neturėtų būti laikomas išskirtinio pobūdžio aplinkybe, sudarančia pagrindą švelninti, sutrumpinti paskirtą nuobaudą, nes neigiamos pasekmės yra natūralus teisės pažeidimo rezultatas, apie kurį asmenys yra informuojami iš anksto įstatyme įtvirtinant draudžiamas veikas bei nustatant už jas konkrečias sankcijas. Vadovaujantis tuo, kas išdėstyta, konstatuotina, kad apylinkės teismas šiuo atveju netinkamai įvertino visas reikšmingas aplinkybes, būtinas ATPK 329 straipsnio taikymui, todėl priėmė neteisėtą nutartį, kuri naikintina ir klausimas

išspręstinas iš esmės – prašymas sutrumpinti teisės vairuoti transporto priemonės atėmimo terminą atmestinas...>²⁷

Čia būtina paminėti, kad besikeičiant kodeksams atsirado prievolė „kai kuriuos senus“ pažeidimus bei „kai kurias senas, dar teisiškai neįvertintas veikas“ baigti tyrimą jau pagal naujai nustatytas teisines procedūras bei taisykles. Dėl to atsiranda administracinių teisės pažeidimų perkvalifikavimas į administracinius nusižengimus. Tikslinga priminti, kad asmuo, padaręs administracinį nusižengimą, atsako pagal įstatymus, galiojusius to nusižengimo padarymo metu. Ir tik įstatymas, švelninantis ar panaikinant atsakomybę už administracinius nusižengimus arba kitaip lengvinantis administracinę atsakomybę traukiamo asmens ar asmens, kuriam paskirta, bet dar nebaigta vykdyti administracinę nuobauda, teisinę padėtį, turi grįžtamąją galią.²⁸ Todėl iki 2017 m. sausio 1 d. padarytos Administracinių nusižengimų kodekse numatytų administracinių nusižengimų požymius atitinkančios veikos, už kurių padarymą Administracinių nusižengimų kodekse nustatyta tokia pati arba griežtesnė administracinė atsakomybė negu Administracinių teisės pažeidimų kodekse, pagal atitinkamą Administracinių nusižengimų kodekso straipsnį neperkvalifikuojamos ir skiriamos Administracinių teisės pažeidimų kodekse nustatytos nuobaudos.

Numatyta, kad jeigu asmuo iki 2017 m. sausio 1 d. asmuo padarė administracinį teisės pažeidimą, kuris atitinka Administracinių nusižengimų kodekse numatyto administracinio nusižengimo požymius, ši veika perkvalifikuojama pagal atitinkamą Administracinių nusižengimų kodekso straipsnį, kai jame nustatyta švelnesnė administracinė atsakomybė:

- 1). Švelnesnė administracinė nuobauda negu Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse;
- 2). Švelnesnė administracinio poveikio priemonė negu Administracinių teisės pažeidimų kodekse nustatyta papildoma nuobauda;
- 3). Administracinių nusižengimų kodekse nenustatyta administracinio poveikio priemonių, nors Administracinių teisės pažeidimų kodekse buvo nustatytos papildomos administracinės nuobaudos.

Įspėjimas yra švelnesnė administracinė nuobauda negu bauda, o suteiktos specialiosios teisės atėmimas – švelnesnė administracinio poveikio priemonė (papildoma administracinė nuobauda) negu turto konfiskavimas

Administracinių teisės pažeidimų bylų teisena, kuri pradėta dėl iki 2017 m. sausio 1 d.

²⁷

LR Klaipėdos apygardos teismo nutartis 2017m. Gegužės 10 d., ATP-239-651/2017

²⁸

LR Administracinių nusižengimų Kodeksas 2017 m. sausio 1 d. Vilnius, 3 str.

padarytų veikų, pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksą neturinčių administracinio nusižengimo požymių, nutraukiama vadovaujantis Administracinių nusižengimų kodekso 591 str. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatyme nurodytas konkretus teisenos nutraukimo pagrindas, todėl interpretacijoms galimybių nėra.

Perkvalifikavus administracinius nusižengimus, tolimesnė jų teisena vyksta pagal Administracinių nusižengimų kodekso reikalavimus. Tačiau taikomi Administracinių teisės pažeidimų kodekso 35 straipsnyje nustatyti senaties terminai.

Taip pat būtina paminėti, jog skiriant administracines nuobaudas, būtina atsižvelgti į nusižengimo padarymo lengvinančias aplinkybes, kurios yra įtvirtintos Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 35 straipsnyje bei sunkinančias aplinkybes, kurios yra įtvirtintos to paties kodekso 36 str.

P. Petkevičius teigia, kad „įstatymo nenurodytomis atsakomybę lengvinančiomis aplinkybėmis galėtų būti, pavyzdžiui, tai, kad asmuo padarė administracinę teisės pažeidimą pirmą kartą, yra kitos šalies pilietis, tiksliai nesuvokė galiojančio įstatymo ar kito norminio akto, numatančio administracinę atsakomybę, esmės arba kad galioja toks įstatymas ar kitas norminis aktas, kieno nors buvo suklaidintas ir pan.“²⁹.

Administracinio teisės pažeidimo byla nagrinėjama pagal administracinio teisės pažeidimo vietą arba pažeidėjo gyvenamąją vietą.

Prieš pradėdant nagrinėti administracinę bylą pareigūnas ar organas turi nustatyti ar įeina į jo kompetenciją duotos bylos nagrinėjimas, įvertinti ar teisingai surašytas protokolą ir kita bylos medžiaga.

Administracinių nusižengimų tyrimą atlieka ir administracinių nusižengimų protokolus surašo 94 institucijų pareigūnai. Administracinių teisės pažeidimų registre numatyti yra 87 registro tvarkytojai, t. y. 87 institucijos, kurios įgaliotos surašyti administracinių teisės pažeidimų protokolus.

Administracinio nusižengimo tyrimą atlikti privalo tos pačios institucijos, kuri užfiksavo šio administracinio nusižengimo požymių turinčią veiką arba kurioje buvo gautas pranešimas, aktas ar kitoks dokumentas, kuriuo užfiksuotas administracinio nusižengimo požymius turinčios veikos padarymas, pareigūnai, jei jos pareigūnams Administracinių nusižengimų kodekso 589 straipsnyje suteikta teisė atlikti administracinio nusižengimo tyrimą.

29

P. Petkevičius „Administracinė atsakomybė“ „Justitia“, 1996 m.

Atliekant tyrimo veiksmus, rašomi tyrimo veiksmų protokolai, išskyrus kai administracinio nusižengimo protokolas surašomas tyrimo veiksmų atlikimo metu ar tuoj pat po jų, gali būti nerašomas atskiras tyrimo veiksmų protokolas, o apie tyrimo veiksmų atlikimą įrašoma administracinio nusižengimo protokole, tačiau šis įrašas turi atitikti šio straipsnio reikalavimus. Be to, tyrimo veiksmų metu gali būti fotografuojama, filmuojama, daromas garso ir vaizdo įrašas, daromi pėdsakų atspaudai ir išliejos, sudaromi planai ir schemos ir naudojami kitokie fiksavimo būdai.

Tyrimo veiksmo protokolą rašo tyrimo veiksmą atliekantis arba jam padedantis asmuo tyrimo veiksmo metu arba tuojau pat jį pabaigus. Protokole turi būti nurodyta tyrimo veiksmo atlikimo vieta ir laikas (data ir valanda), tyrimo veiksmą atliekantis asmuo, jam padedantis asmuo ir visi asmenys, kurie dalyvauja ar kurių akivaizdoje tai atliekama, apklaustų asmenų parodymai arba kitų tyrimo veiksmų aprašymas ir rezultatai, asmenų, kurie dalyvavo atliekant tyrimo veiksmą ar kurių akivaizdoje jis atliktas, pareiškimai. Kai atliekant tyrimo veiksmą buvo panaudotos techninės priemonės, protokole turi būti nurodytos jų naudojimo sąlygos ir tvarka.

4. ADMINISTRACINIŲ NUOBAUDŲ TAIKYMO IR JŲ VYKDYMO PROBLEMOS ISIGALIOJUS ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSUI

Atsižvelgiant į 2017 m. sausio 1 d., Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso trumpą galiojimo trukmę, kurios praktikos nėra daug, todėl autoriaus įžvalgos šiame skyriuje siejamos tik su paties patyrimu.

Taigi šiame skyriuje aptariama Lietuvos Respublikos administracinio nusižengimo kodekso ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso sąsajos bei nuobaudų taikymo problematika.

Eliminavus anksčiau galiojusio Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse 44¹ str., dėl neteisėto narkotinių ar psichotropinių medžiagų įgijimo ar laikymo nedideliais kiekiais be tikslo juos parduoti ar kitaip platinti, įstatymų leidėjas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso jokia norma ar dalimi nepapildė, todėl šioje vietoje savaime kyla klausimas, kaip keičiasi valstybės politika narkotikų klausimais ir kiek ji yra pagrįsta remiantis *ultima ratio* (lotyniškai ultima racio- kraštutinė priemonė) principu. Už šias veikas buvo numatyta tiek administracinė tiek ir baudžiamoji atsakomybė (LR BK 259 str.2 d.), teismai buvo priversti ieškoti dirbtinų atsakomybės atribojimo kriterijų, ką yra pripažinęs ir Lietuvos Aukščiausiasis teismas,³⁰ pažymėjęs, kad objektyvių atribojimo kriterijų nėra, o šį klausimą būtina spręsti įvertinant vertinamuosius požymius, tokius kaip kiekis, rastų narkotikų rūšis, poveikis žmogui, kaltininko veiksmų pobūdis ir kt.

Dėl buvusios situacijos teismų sprendimai buvo savaime kontraversiški. Tarkim, vienoje baudžiamojoje byloje, asmeniui buvo pritaikyta baudžiamoji atsakomybė už tai, kad asmuo įgijo ir laikė nenustatytą kiekį, tačiau ne mažiau kaip 0,104 g psichotropinės medžiagos metamfetamino. Pažymėtina, kad nedidelis šios medžiagos kiekis yra iki 0,2 gr, t.y. pas asmenį surasta ½ maksimalaus nedidelio kiekio. Iš esmės šioje byloje baudžiamoji atsakomybė pagrįsta nuteistojo, bet ne veikos didesniu pavojingumu, nes baudžiamosios atsakomybės taikymo būtinybę teismas pagrindė tuo, kad asmuo teisiamas antrą kartą, pats vartoja psichotropines medžiagas, o, pasak M. G., psichotropinėmis medžiagomis jis disponavo ne pirmą kartą. Dėl to, kolegijos nuomone, R. Ž. veika peržengia pavojingumo ribą, būdingą administraciniam teisės pažeidimui. Taigi esama

³⁰

2013 metų apžvalgoje, Nr. 40 Teismų praktikos biuletenis;

situacija matyt liudija tai, kad asmenį reikia ne bausti, o ieškoti galimybių gydyti nuo priklausomybės ir šalinti narkotikų vartojimo priežastis.

Statistiškai (nors statistika nebuvo renkama pagal atskiras BK 259 straipsnio veikas, dėl ko gali būti kad dalis šiame skaičiuje fiksuotų veikų yra už kitas veikas nei įgijimas ar laikymas) dominavo baudžiamosios atsakomybės taikymas už analizuojamas veikas. Statistiniais duomenimis pavyzdžiui, 2010-2011 metais ATPK 44 straipsnio 1 dalis iš viso nebuvo taikyta, tuo tarpu pavyzdžiui, 2012 metais vos 49 kartus, kai tuo tarpu baudžiamoji atsakomybė net 618 kartų. Kita vertus, statistiškai 2005-2009 metais už veikas, įtvirtintas BK 259 straipsnio 2 dalyje dominavo bauda (taikyta daugiau nei 60 procentų), kas savaime liudija, kad veikos pavojingumas galėtų atitikti administracinę teiseną.

Prof. O. Fedosiuko, Lietuvos Aukščiausiojo teismo teisėjo nuomone, baudžiamųjų įstatymų draudimų ir sankcijų turi būti imamasi tik tada, kai tai neišvengiama, t.y. neįmanoma kitomis teisinėmis ir socialinėmis priemonėmis apginti pažeistų teisinių gėrių.³¹ Dar 2005 metų lapkričio 10 dienos nutarime Nr.01/04 Lietuvos Respublikos konstitucinis teismas pažymėjo, kad „Vertinant, ar teisinė atsakomybė priskirtina administracinei, ar baudžiamajai teisei, pabrėžtina, kad tarp administracinės ir baudžiamosios teisinės atsakomybės esama nemaža panašumų, bet yra ir esminių skirtumų. Administracinių teisės pažeidimų ir nusikalstamų veikų pavojingumas yra nevienodas, skiriasi ir patraukimo administracinėn arba baudžiamojon atsakomybėn padariniai“.

Pagrindiniai kriterijai, į kuriuos būtina atsižvelgti sprendžiant dėl vienos ar kitos veikos kriminalizavimo poreikio, yra veikos pavojingumas, jos paplitimas, ultima ratio principo taikymas, baudžiamosios teisės veikimo sritis ir ribos bei proporcingumo principo išlaikymas. T.y. nustatytos teisinės priemonės būtinos demokratinėje visuomenėje, tinkamos siekiamiems teisėtiems ir visuotinai svarbiems tikslams (pusiausvyra) bei nevaržo asmens teisių labiau nei tai yra būtina.³²

Akivaizdu, kad nedidelio kiekio narkotinių ir psichotropinių medžiagų įgijimas nenustačius platinimo tikslo yra skirtas asmeniniam vartojimui, kas daro tiesioginę žalą asmens, nusprendusio vartoti narkotikus sveikatai, o netiesiogiai – kelia grėsmę ir visai visuomenei. Tokiu būdu, matyt abejonių dėl to, kad savaime narkotikų vartojimas ir su tuo susiję veikos neturėtų būti toleruojamos, abejonių nekyla. Tačiau manytina, kad kriminalizacija yra perteklinė ir politika yra nenuosekli dėl šių priežasčių.

³¹ Jurisprudencija, 2012, 19 (2):715-738

³² Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03 ir 2005 m. rugsėjo 29 d. Nr. 15/02 nutarimai.

Šiandieninė situacija paradoksali – už narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimą Lietuvos Respublikos Administracinių nusižengimų kodekso 71 str., be gydytojo priskyrimo, pavojingų darbų atlikimą esant apsvaigus nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų Lietuvos Respublikos Administracinių nusižengimų kodekso 96 str. 2 d., numatyta administracinė atsakomybė, nors logiškai, prieš medžiagas suvartojant jas daugeliu atvejų prieš tai reikia įsigyti. Išėtų, kad esant tokiam teisiniam reguliavimui, tuo atveju, jei narkotikų turintis asmuo spės juos suvartoti, kils tik administracinė atsakomybė, nors reali žala dar nebuvo niekam padaryta, jeigu ne – jau baudžiamoji atsakomybė, kas savaime verčia abejoti pasirinkta baudžiamąja politika. Iš kitos pusės, įstatymų leidėjas ir teisėsaugos institucijos galėtų pateikti kontrargumentą, kad visuomet yra tikimybė, kad tais atvejais, kai pas asmenį aptinkama narkotikų, jos yra skirtos realizuoti, tik dažnai ši aplinkybė neįrodoma. Bet tikimybėmis veikos pavojingumo grįsti matyt neišeina.

Dar vienas tokios politikos minusas, kad teisėsaugos institucijoms tenka nepagrįstas krūvis dėl perteklinės kriminalizacijos ir savaime ribojamos galimybės efektyviai panaudoti išteklius ir mokesčių mokėtojų lėšas sunkesnių nusikaltimų ir nusikaltėlių išaiškinimui. Šiuo aspektu administracinės atsakomybės taikymas būtų greitesnis ir efektyvesnis, įvertinus baudžiamojo proceso ypatumus. Tiesa, baudžiamosios atsakomybės sankcijų arsenalas didesnis – tiek pagal baudžiamąjį kodeksą, tiek pagal Administracinių nusižengimų kodeksą, gali būti asmeniui paskirta bauda arba asmens sutikimu gali būti skirti viešieji darbai. Tačiau papildomai pagal BK dar gali būti paskirtas areštas ar laisvės apribojimas, ko nenumato Lietuvos Respublikos Administracinių nusižengimų kodekso.

Kita vertus diskutuotina, ar pastarosios sankcijų rūšys efektyvios analizuojamos veikos įvykdymo atveju. Kai kuriais atvejais, jeigu tai tarkim tėra jaunuolio smalsumo patenkinimas siekiant paragauti vienos ar kitos psichoaktyvios medžiagos, kas jaunuoliams yra būdinga, patekus į teisėsaugos rankas atsiras dėmė biografijoje, liudijanti apie baudžiamosios atsakomybės taikymą kai pilnai pakaktų tokios administracinės nuobaudos kaip įspėjimas.

Kitas esamo reguliavimo trūkumas tai, kad asmens, padariusio baudžiamąjį nusižengimą, vadovaujantis baudžiamojo kodekso 37 straipsniu nėra galimybės atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės dėl mažareikšmiškumo, kadangi tokią galimybę įstatymo leidėjas yra nustatęs tik už nusikaltimus, kas savaime reiškia baudžiamosios bylos kėlimą kiekvienu net ir mažiausio narkotikų aptikimo atveju ir sankcijos skyrimą.

Apžvelgus pateiktus argumentus, autoriaus nuomonė yra teisingesnė ir labiau pagrįsta būtų ta baudžiamoji politika, kuomet už nedidelio kiekio narkotikų įsigijimą ir laikymą asmeninėms reikmėms būtų taikoma administracinė atsakomybė.

IŠVADOS

Šio darbo pagrindinis tikslas buvo, atskleisti administracinės nuobaudos sąvoką bei nuobaudų rūšis, išanalizuoti administracinių nuobaudų skyrimo tvarką bei iškilusias problemas.

1. Teisinė atsakomybė yra būdas užtikrinti visuomenėje teisinę tvarką, teisių ir pareigų pusiausvyrą, saugų visuomenės narių gyvenimą. Tradiciškai teisinė atsakomybė vertinama kaip prievartinė atsakomybė. Tam kad valstybė galėtų taikyti teisinę prievartą, yra būtinas pagrindas – teisės pažeidimas. Esant šiam pagrindui, valstybė turi, laikantis įstatymo nustatytų reikalavimų, atitinkamai suvaržyti individo teises, ar net laikinai atimti galimybę naudotis tam tikromis teisėmis.

Viena iš teisinės atsakomybės rūšių yra administracinė atsakomybė. Administracinės atsakomybės taikymui būtinas pagrindas – administracinės teisės pažeidimas. Administracinės atsakomybės faktinis vykdymas prasideda tada, kai administracinį nusižengimą padariusiam asmeniui įstatymų numatyta tvarka yra pripažįstamas kaltu ir jam pradedamos taikyti administracinės prievartos priemonės.

2. Pagrindinė administracinių nuobaudų paskirtis, kurios tikslus nustato įsigaliojęs Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas yra atgrasyti asmenis nuo administracinių nusižengimų ar nusikalstamų veikų darymo ir paveikti administracinius nusižengimus padariusius asmenis, kad jie laikytųsi įstatymų ir vėl nedarytų administracinių nusižengimų; Nubausti administracinius nusižengimus padariusius asmenis; Atimti ar apriboti administracinius nusižengimus padariusiems asmenims galimybę daryti naujus administracinius nusižengimus.

Išnagrinėjus administracinio nusižengimo esmę darytina išvada, kad administracinės nuobaudos ir administracinio poveikio priemonių rūšys parenkamos iš Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso specialiosios dalies straipsnyje nurodytų administracinių nuobaudų ir administracinio poveikio priemonių rūšių, atsižvelgiant į padaryto administracinio nusižengimo pobūdį, pažeidėjo kaltės formą ir rūšį, asmenybę, atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes. Padariusiam administracinį nusižengimą asmeniui gali būti skiriamos šios administracinės nuobaudos:

1) Įspėjimas - yra oficialus rašytinis fizinio asmens padarytos veikos pasmerkimas Administracinių nusižengimų kodekso specialiojoje dalyje numatytais atvejais;

2) Bauda - yra pinigine administracinė nuobauda, skiriama šio kodekso specialiojoje dalyje numatytais atvejais;

3) Viešieji darbai - yra neatlygintini visuomenei naudingi darbai, skiriami kaip alternatyvi administracinė nuobauda vietoj baudos ar jos dalies.

3. Išvadą, kad administracinės nuobaudos yra tokios įstatymų nustatytos administracinio teisinio pobūdžio poveikio priemonės, kurias taiko kompetentingi pareigūnai kaltiems nusižengimo padarymu asmenims, siekdami juos už tai nubausti, pataisyti, taip pat įspėti kitus asmenis, kad jie nedarytų teisės nusižengimų. Kitaip tariant, pagrindinis administracinių nuobaudų tikslas- efektyvus teigiamas poveikis administracinį nusižengimą padariusiems subjektams, jos skiriamos atsižvelgiant į kaltės formą, laipsnį ir asmens savybes, todėl jų reikšmė yra aukščiau, negu kitų prievartos priemonių.

Išanalizavus pagrindines administracinių nuobaudų skyrimo taisykles darytinios šios išvados: Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso dažniausiai nustato ne konkrečiai, bet santykinai apibrėžtas sankcijas, nurodydamas ne konkretų baudos dydį, o minimalų ir maksimalų, taip pat kartais numato kelias administracinių nuobaudų rūšis, palikdamas diskreciją pareigūnui parinkti tinkamesnę nuobaudą konkrečiam administracinę nusižengimą padariusiam asmeniui. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 34 straipsnyje yra numatyta, kad pareigūnas skirdamas nuobaudą turi atsižvelgti į padaryto teisės pažeidimo pobūdį, pažeidėjo kaltės formą ir rūšį, asmenybę, atsakomybę lengvinančias bei sunkinančias aplinkybes.

4. Autoriaus nuomone, eliminavus ankščiau galiojusio Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse 44¹ str., dėl neteisėto narkotinių ar psichotropinių medžiagų įgijimo ar laikymo nedideliais kiekiais be tikslo juos parduoti ar kitaip platinti, įstatymų leidėjas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso jokia norma ar dalimi nepapildė, todėl šioje vietoje savaime kyla klausimas, kaip keičiasi valstybės politika narkotikų klausimais ir kiek ji yra pagrįsta remiantis *ultima ratio* principu. Apžvelgus pateiktus argumentus, autoriaus nuomonė yra teisingesnė ir labiau pagrįsta būtų ta baudžiamoji politika, kuomet už nedidelio kiekio narkotikų įsigijimą ir laikymą asmeninėms reikmėms būtų taikoma administracinė atsakomybė, išskiriant turimą narkotinių medžiagų konkretų kiekį.

NAUDOTA LITERATŪRA

Norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33 – 1014.
2. Lietuvos Respublikos Administracinių nusižengimų kodeksas, 2017 m. sausio 1 d., Vilnius.
3. Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios, 1992-07-31, Nr. 21-610.
4. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas // Valstybės žinios, 1999, Nr. 13-308.
5. Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymas // Valstybės žinios: 2003-04-24 Nr.38-1731.
6. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, Roma, 1950 metų lapkričio 4 d.
7. Apeliacinės instancijos teismo NUTARIMAS 2001 m. spalio 23 d. Vilnius „Dėl termino skirti administracinę nuobaudą pratęsimo”.
8. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo NUTARIMAS “Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 26 straipsnio pirmosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ Vilnius, 1997 m. balandžio 8 d.
9. Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymas „Dėl pasirengimo vykdyti, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso reikalavimus priemonių plano patvirtinimo“ 2016 m. rugsėjo Nr. 5-V- Vilnius.
10. LR Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 26 straipsnio pirmosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ 1997-04-08 Nr. 12/96-5/97.
11. Valstybė p. S. H. F. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis administracinės teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-732014.
12. Jurisprudencija, 2012, 19 (2):715-738
13. Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. Nr. Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03 ir 2005 m. rugsėjo 29 d. Nr. 15/02 nutarimai.
14. 2013 metų apžvalgoje, Nr. 40 Teismų praktikos biuletenis;

Specialioji literatūra

15. Petkevičius P. Administracinė atsakomybė. V., Justitia, 1996.
16. Petkevičius P. Administracinės teisės pažeidimo ir administracinės atsakomybės subjektas // Teisė. T.26. 1993.
17. K. Lapinskas P. Petkevičius “Tarybinė administracinė teisė” 1980 m. “Mintis” Vilnius.
18. Vaišvila A. Teisės teorija. Justitia, V., 2000.
19. Vansevičius S. Valstybės ir teisės teorija. Justitia, V., 2001.
20. A. Abramavičius, A. Čepas, A. Drakšienė, J. Nocius ir kt. “Baudžiamoji teisė” bendroji dalis 1998 m. “Eugrimas”, Vilnius.
21. A. Laurinavičius “Policijos administravimas užtikrinant visuomenės saugumą” 2000 m. LTA, Vilnius.
22. A. Sirvydis „Administracinės teisės principų praktinio taikymo aspektai“ 2010 m.
23. Lietuvos Respublikos įstatymuose vartojamų sąvokų žodynas. 2001 m. Vilnius.
24. S. Šedbaras „Administracinė atsakomybė“ 2005 m.
25. Mikelėnas V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. (Vilnius: Justitia 1995).
26. Lastauskienė G. „Požiūrio į teisinę atsakomybę paieška“, *Jurisprudencija* (Nr. 19(11), 2001). .
27. A. Abramavičius. Įmonių vadovų teisinė atsakomybė (Vilnius: Teisinės informacijos centras 1998.

Kiti šaltiniai:

21. www.policija.lt
22. www.nplc.lt
23. www.vrm.lt
24. www.google.lt